

Diverse Perceptions of EU-US Relations Among Iranian Officials and Their Influence on Iran's Nuclear Negotiations: A Case Study of the Rouhani Administration (2013-2021)

Heidarali Masoudi

Assistant Prof. of International Relations, The Faculty of Economics and Political Science, Shahid Beheshti University, Tehran, Iran.

Email: h_masoudi@sbu.ac.ir

 0000-0003-3383-7926

Milad Aref Hokmabadi

M.A. Graduate of International Relations, The Faculty of Economics and Political Science, Shahid Beheshti University, Tehran, Iran.

Email: miladaref7@gmail.com

 0009-0000-4534-4200

Abstract

Introduction: The perceptions of Iran's foreign policy elites regarding the interactions between global and regional powers have been a significant variable influencing Iran's foreign policy in recent decades. The strategic alliance between the United States and Israel, the strategic partnership between the US and some Arab countries, the cooperation/conflict between the US and China, and most importantly, the comprehensive relationship between the US and Europe are among the most influential bilateral relations affecting the cognitive sphere of Iran's foreign policy. The active role of Europe and the United States in Iran's nuclear dossier over the past two decades has doubled the importance of the Europe-US relationship for Iran. The perceptions of Iranian elites have been shaped by this question that whether and how the superficial and potentially deep fluctuations in transatlantic relations can be utilized to realize Iran's national interests. The nature of European and American interactions in addressing Iran's nuclear program between 2013 and 2021 can serve as an appropriate benchmark for evaluating the perceptions of Iran's foreign policy elites regarding the relationship between Europe and the United States. This is primarily due to two factors. Firstly, the approach to Iran's nuclear program effectively illustrates the points of convergence and divergence between Europe and the United States on global strategic issues, which has significantly influenced the perceptions of Iranian elites. Secondly, the aforementioned time period coincides with the dominance of two diametrically opposed political approach in the United States, which have taken contrasting positions on critical international matters. Consequently, any academic assessment of this period is likely to yield greater analytical value and generalizability. Based on these considerations, the main question of this article is: What perceptions have Iran's foreign policy officials had regarding Europe-USA relations during Hassan Rouhani's presidency (2013-2021), and how did these perceptions influence the course of nuclear negotiations ?

Theoretical Framework: This article employs a cognitive approach within the field of foreign policy analysis (FPA). Perceptions in foreign policy refer to the mental images that decision-makers have about themselves and others in the international arena. When there is a significant discrepancy between these mental images and reality, misperceptions can occur, potentially leading to flawed decisions. Cognitive approach focuses on the individual level of analysis in foreign policy, emphasizing the role of decision-makers' psychological environment in shaping their understanding and response to the operational environment.

Building on the foundational work of Margaret and Harold Sprout in the 1950s, which introduced the concepts of operational and psychological environments, this framework emphasizes how decision-makers interpret the operational environment through their psychological lens. The Sprouts argued that the operational environment is linked to the decision-makers' psychological environment, and in fact, decision-makers analyze the operational environment based on their psychological environment. This approach was later enhanced by Robert Jervis, who posited that decision-makers' perceptions and assumptions about the international environment play a decisive role in foreign policy decisions and policymaking, potentially leading to success or failure in foreign policy.

The main objective of this article is to highlight the role of Iranian officials' perceptions in the realm of foreign policy and to demonstrate the plurality of perceptions in this domain. This approach allows for a nuanced examination of the cognitive frameworks that shaped Iran's foreign policy during a critical period of international engagement. By focusing on the perceptions of key decision-makers, the study aims to provide insights into the underlying factors that influenced Iran's strategic choices in its nuclear negotiations. Furthermore, by exploring the diversity of perceptions among Iranian officials, the article seeks to challenge monolithic views of Iranian foreign policy and highlight the complex interplay of ideas and interpretations that inform diplomatic strategies. The significance of this study lies in its potential to enhance our understanding of the cognitive dimensions of foreign policy formulation, particularly in the context of high-stakes international negotiations. By examining how Iranian officials interpreted the dynamics between Europe and the United States, the article may offer valuable insights into the decision-making processes that shaped Iran's approach to the nuclear talks and its broader foreign policy orientation during this period.

Methodology: The article employs qualitative content analysis of relevant texts from Hassan Rouhani's presidency, focusing on Iranian officials. The study examines statements from the President and Foreign Minister, who hold primary responsibility for executing foreign policy according to diplomatic norms and legal positions. The selected texts were subsequently examined using the qualitative text analysis method. They were analyzed based on their relevance to the central theme of perceptions of US-Europe relations across three distinct periods: 1. From Rouhani's inauguration to the JCPOA signing (2013-2015); 2. The JCPOA implementation period (2015-2017) and 3. Post-US withdrawal until the end of Rouhani's term (2018-2021).

Results and Discussion: The findings reveal a complex evolution of perceptions among Iranian foreign policy officials regarding US-Europe relations:

1. 2013-2015 During this period, from the beginning of Rouhani's government in 2013 to the conclusion of the JCPOA in 2015, a dominant perception of differentiation between Europe and the US prevailed among Iranian foreign policy officials. This perception manifested in three sub-perceptions: a) Fundamental differentiation: This refers to cultural and identity-based differences between Europe and the United States. b) Consensus-breaking differentiation: This perception acknowledges that although there have been instances of consensus in US and European positions towards Iran, Iran's diplomatic skill has been to transform this consensus into differentiation and divergence, or as Rouhani put it, to create distance between Europe and the United States. c) Declarative differentiation: This refers to the difference and disparity in the declarative positions of the US and Europe towards Iran. Based on this perception, Iranian foreign ministry officials have sometimes tried to use these differences to exert pressure on American negotiators to moderate their hard positions towards Iran and also to respond to pressures and criticisms from within Iran.

2. 2015-2017 During the JCPOA implementation period, two types of differentiation perceptions persisted among Iranian officials: a) Declarative differentiation: This perception continued to focus on the different and distinct declarative positions of Europe from the United States towards Iran. b) Approach-based differentiation: This perception asserts a serious distinction and difference between European and American approaches to international issues and how to solve them. It suggests that Europe is seeking a win-win solution in Iran's nuclear program, while the United States is not fully aligned with this approach.

3. 2018-2021 Following the US withdrawal from the JCPOA, previous differentiation perceptions of Iranian officials gradually shifted to more confrontational and passive perceptions. a) Initial hope for European-US divergence under Trump: Some officials in Rouhani administration pinned their hopes on the distinction and gap between Europe and Trump's America and talked about a European JCPOA. b) Some officials went further and try to encourage Europe to confront and stand against Trump's policies on Iran .c) Passive perception of Europe: Europe's inability to meet Iran's demands, especially in the discussion of the INSTEX financial mechanism, led to the emergence of passive perceptions towards Europe among some Rouhani administration officials. To the extent that then-Foreign Minister Mohammad Javad Zarif considered Europe a passive prisoner of the United States, repeating America's excessive positions and effectively becoming a paralyzed and bound entity in the face of the United States.

Conclusion: The article demonstrates that, contrary to common belief, there is relative plurality in the discursive space among Iranian foreign policy elites on many key issues. This diversity, while potentially complicating national consensus-building, allows for testing various approaches in practice and gradually leads to cognitive complexity and operational maturity in the Iran's political system in the field of foreign policy. In fact, the negative and

positive feedback received from the international environment can influence the perceptual evolution of many key Iranian foreign policy officials.

On this basis, it can be seen that the dominant cognitive aspect of Iranian officials in the two stages of nuclear negotiations and JCPOA implementation is differentiation perceptions between Europe and the United States, and this perception can be considered the cognitive basis of the Rouhani government's hopes for opening relations with Europe. This hopeful perception even continues after the US withdrawal from the JCPOA, during the one-year period of strategic patience, but the extreme inaction of Europeans against the United States leads to the formation of a perception of European passivity against the United States. Based on this perception, Iran becomes disillusioned with Europe's compensatory role in the JCPOA and begins gradual steps to reduce its nuclear commitments.

Therefore, it seems that the diverse perceptions of Iran's foreign policy officials have had a decisive impact on the process of foreign policy-making and its implementation. This analysis provides valuable insights into the role of perceptions in shaping Iran's foreign policy decisions and highlights the importance of the cognitive frameworks of key decision-makers in international relations. It also underscores the dynamic nature of these perceptions, which evolve in response to international events and behaviors, ultimately shaping the course of Iran's foreign policy and its approach to critical issues such as the nuclear negotiations.

Keywords: US-Europe relations, Iranian foreign policy, Perception, Nuclear negotiation, JCPOA

E-ISSN: 2588-6541 / Center for Strategic Research / Quarterly of Foreign Relations
Quarterly of Foreign Relations is licensed under a Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0 International License.

 [10.22034/fr.2024.470360.1559](https://doi.org/10.22034/fr.2024.470360.1559)

پرتال جامع علوم انسانی

ادراکات متکثر مقامات رسمی ایران از روابط اروپا و آمریکا و تأثیر آن بر مذاکرات هسته‌ای ایران: بررسی موردی دوره ریاست جمهوری روحانی (۱۳۹۲-۱۴۰۰)

حیدرعلی مسعودی

نویسنده مسئول، استادیار روابط بین‌الملل، دانشکده اقتصاد و علوم سیاسی، دانشگاه شهید بهشتی، تهران، ایران،
Email: h_masoudi@sbu.ac.ir 0000-0003-3383-7926

میلاد عارف حکم‌آبادی

دانش‌آموخته کارشناسی ارشد روابط بین‌الملل، دانشکده اقتصاد و علوم سیاسی، دانشگاه شهید بهشتی، تهران، ایران،
Email: miladaref7@gmail.com 0009-0000-4534-4200

چکیده

چگونگی ادراکات نخبگان سیاست خارجی ایران از نحوه تعامل قدرت‌های جهانی و منطقه‌ای یکی از متغیرهای تأثیرگذار بر سیاست خارجی ایران در دهه‌های گذشته بوده است. نقش‌آفرینی فعالانه اروپا و آمریکا در پرونده هسته‌ای ایران در دو دهه گذشته، اهمیت رابطه اروپا و آمریکا را برای ایران دو چندان کرده است و ادراکات نخبگان ایرانی عمدتاً بر اساس این موضوع کانونی شکل گرفته است که آیا و چگونه می‌توان از نوسان‌های سطحی و بعضاً عمیق روابط دو سوی آتلانتیک در راستای تحقق منافع ملی ایران بهره برد. یکی از مهم‌ترین مسائل سیاست خارجی ایران در دهه‌های اخیر به‌خصوص پس از مطرح‌شدن برنامه هسته‌ای ایران در عرصه بین‌المللی، ماهیت روابط قدرت‌های غربی یعنی اروپا و آمریکا با یکدیگر و چگونگی بهره‌برداری از این روابط در راستای تحقق منافع ملی ایران بوده است. بر این اساس، سؤال اصلی مقاله این است که مقامات رسمی سیاست خارجی ایران در دوره ریاست جمهوری حسن روحانی (۱۳۹۲-۱۴۰۰) چه ادراکاتی نسبت به روابط اروپا و آمریکا داشته‌اند و این ادراکات چه تأثیری بر روند مذاکرات هسته‌ای داشته است؟ هدف مقاله برجسته کردن تأثیر ادراکات مقامات ایرانی بر رویه‌های سیاست خارجی و نشان دادن تکثر ادراکی در این حوزه است. روش پژوهش، تحلیل محتوای کیفی متون مرتبط با دوره ریاست جمهوری حسن روحانی با تمرکز بر مقامات رسمی ایران است. چهارچوب مفهومی مقاله بر مبنای رویکرد ادراکی در حوزه تحلیل سیاست خارجی شکل گرفته است. یافته‌های پژوهش نشان می‌دهد که در میان مقامات سیاست خارجی ایران در دوره دولت روحانی، سه دیدگاه عمده تمایزنگاری، تقابل‌انگاری و انفعال‌انگاری درباره روابط اروپا و آمریکا وجود دارد که می‌توان گفت وجه غالب ادراکی در دو مقطع مذاکرات هسته‌ای و اجرای برجام، ادراکات تمایزنگارانه و در مقطع خروج آمریکا از برجام، انفعال‌گرایی اروپا در مقابل آمریکا بوده است. مقاله نشان می‌دهد که ادراکات متکثر مقامات رسمی ایران، تأثیر تعیین‌کننده‌ای بر روند سیاست‌گذاری خارجی و اجرای آن دارد.

کلیدواژه‌ها: روابط آمریکا و اروپا، سیاست خارجی ایران، ادراکات، مذاکرات هسته‌ای، برجام.

مقدمه و بیان مسئله

اگر مقامات سیاسی درک درستی از پویایی‌های سیاست بین‌الملل به‌خصوص روابط میان قدرت‌های بزرگ نداشته باشند، نمی‌توانند سیاست خارجی کارآمدی را در راستای تحقق منافع ملی طراحی و اجرا کنند؛ چرا که تصمیم‌گیری بهینه و عقلانی در عرصه سیاست خارجی، مستلزم شناسایی مهم‌ترین عوامل شکل‌دهنده به محیط سیاست بین‌الملل است که قدرت‌های بزرگ سهم بزرگی در آن دارند. هرچه ادراکات مقامات سیاست خارجی به واقعیت سیاست بین‌المللی و ماهیت کنشگری قدرت‌های بزرگ نزدیک‌تر باشد، احتمال خطای راهبردی در حوزه سیاست خارجی کاهش می‌یابد. مسئله ادراکات بهینه رهبران از محیط بین‌المللی برای کشوری مانند ایران که در طول تاریخ خود همواره از تأثیرپذیری و تأثیرگذاری بالایی در محیط خارجی برخوردار بوده است، بسیار تعیین‌کننده و حیاتی است (Fathollah-Nejad, 2021, p. 213 and pp. 341-342).

در این راستا، یکی از مهم‌ترین موضوعات سیاست خارجی ایران در دهه‌های گذشته چگونگی ادراکات مقامات ایران از ماهیت و تحول رابطه اروپا و ایالات متحده آمریکا و تأثیر این روابط بر سیاست خارجی ایران بوده است (Banai et. al. 2021; Barzegar 2014). در اوایل دهه ۱۳۷۰ مقامات سیاسی ایران به این نتیجه رسیدند که می‌توان فقدان روابط رسمی با ایالات متحده آمریکا را از طریق گسترش روابط با کشورهای اروپایی و جذب سرمایه و فناوری اروپایی جبران کرد. به همین دلیل، ادراک یکپارچه‌انگارانه به غرب به‌مثابه یک کلیت واحد شامل اروپا و آمریکا به‌تدریج به ادراک تمایزانگارانه میان این دو تبدیل شد و این تلقی پدید آمد که مشکل ایران با آمریکا را نمی‌توان و نباید به اروپا تسری داد (Masoudi, 2019, pp. 172-173).

تنش در روابط ایران و اروپا بعد از ماجرای دادگاه میکونوس آلمان و خروج سفرای اروپایی از تهران مجدداً تردیدهایی نسبت به ادراکات تمایزنگار از اروپا و آمریکا پدید آورد. اما بازگشت سفرای اروپایی در دوره ریاست جمهوری محمد خاتمی و گشایش بیش‌ازپیش روابط ایران و اروپا در حوزه‌های سیاسی، اقتصادی و تجاری، زمینه‌های تقویت ادراکات تمایزنگار در میان مقامات ایرانی را فراهم کرد.

بحرانی شدن برنامه هسته‌ای ایران در ابتدای دهه ۱۳۸۰ منجر به تقویت ادراکات تمایزنگار میان اروپا و آمریکا شد؛ تا جایی که مقامات ایرانی به این نتیجه رسیدند که می‌توان مذاکرات هسته‌ای را با سه کشور اروپایی یعنی بریتانیا، آلمان و فرانسه و بدون حضور آمریکا پیش برد و به نتیجه رساند. اما بن‌بست مذاکرات

هسته‌ای در دولت‌های محمد خاتمی و محمود احمدی‌نژاد و صدور قطعنامه‌های تحریمی متعدد در شورای امنیت نشان داد که نمی‌توان مذاکرات هسته‌ای را به سه کشور اروپایی محدود کرد؛ چرا که پیشران اصلی تحریم‌های بین‌المللی بر ضد ایران ایالات‌متحده آمریکا است. مذاکرات مخفی مسیر دوم یا کانال عمان بین ایران و آمریکا در ماه‌های پایانی ریاست جمهوری محمود احمدی‌نژاد زمینه مذاکرات مستقیم ایران و آمریکا در دوران ریاست جمهوری حسن روحانی را فراهم کرد. علی‌رغم برخی اختلافات میان کشورهای اروپایی و آمریکا درباره مذاکرات هسته‌ای، نهایتاً برجام در سال ۲۰۱۵ به امضا رسید و به نماد هماهنگی دیپلماتیک دو سوی آتلانتیک تبدیل شد. اما با روی کار آمدن دونالد ترامپ در آمریکا، شکاف میان دو سوی آتلانتیک درباره بسیاری از مسائل بین‌المللی از جمله مسائل اقتصادی (Matthijs Böller 2020; Aggestam & Hyde-Price, 2020; Welfens 2019) مسائل امنیتی و راهبردی (Schreurs 2017; Collins 2019; Riddervorld & Newsome, 2018; Janes 2021) بحران اقلیمی (Larres 2020; Goulard 2020) و از همه مهم‌تر برجام (Schwammenthal 2018) پدیدار شد. خروج آمریکا از برجام اوج اختلاف راهبردی آمریکا و اروپا در حوزه مسائل امنیتی جهان بود. این اختلافات منجر به بروز برخی ادراکات جدید در میان مقامات سیاست خارجی ایران درباره ماهیت روابط اروپا و آمریکا شد.

پیداست که بسیاری از تصمیمات سیاست خارجی ایران در دهه‌های گذشته بر مبنای ادراکات متفاوتی از روابط اروپا و ایالات‌متحده آمریکا اتخاذ شده است. از آنجا که مذاکرات هسته‌ای ایران یکی از متغیرهای تأثیرپذیر از روابط اروپا و آمریکا بوده است، هدف این مقاله بررسی ادراکات از روابط اروپا^۱ و ایالات‌متحده آمریکا در دوره ریاست جمهوری حسن روحانی است. در واقع سؤال اصلی مقاله این است که مقامات رسمی سیاست خارجی ایران در دوره روحانی چه ادراکاتی نسبت به روابط اروپا و آمریکا داشته‌اند و این ادراکات چه تأثیری بر روند مذاکرات هسته‌ای داشته است؟ پاسخ به این سؤال می‌تواند به درک بهتر رویکردهای سیاست خارجی ایران نسبت به قدرت‌های جهانی و روابط میان آن‌ها و شناخت فرصت‌ها و تهدیدات ناشی از این روابط کمک شایانی کند. در ادامه ابتدا پیشینه پژوهش مورد بررسی قرار می‌گیرد. در پیشینه پژوهش نشان داده خواهد شد که تاکنون مطالعه جامع و دقیقی در

۱. منظور از اروپا در این مقاله عمدتاً کشورهای اروپایی عضو برجام یعنی انگلستان، آلمان و فرانسه است.

خصوص برداشت‌ها و ادراکات مقامات سیاست خارجی جمهوری اسلامی از روابط اروپا و آمریکا صورت نگرفته است.

۱. پیشینه پژوهش

مقیسه و همکاران (۲۰۲۴) در مقاله‌ای با عنوان درک نیت راهبردی خصمانه ایالات‌متحده آمریکا علیه جمهوری اسلامی ایران بر اساس مدل و محتوای اوژن سنتوس تلاش کرده‌اند بر اساس مدل اوژن سنتوس یکی از محققان علوم کامپیوتر آمریکا به بررسی نیت راهبردی آمریکا نسبت به ایران بپردازند. تأکید مقاله بالا این است که از طریق درک نیت راهبردی آمریکا نسبت به ایران، نوعی هوشمندی راهبردی به معنای بالاترین سطح اطلاعات ملی برای شکل دادن به سیاست‌ها و راهبردهای ایران در قبال آمریکا و مدل‌سازی تصمیم‌گیری خصمانه برای پیش‌بینی سلسله اقدامات آمریکا به‌عنوان دشمن پدید آورد. در قالب این مدل، باورهای ایران نسبت به خودش و نسبت به آمریکا و اهداف و اقدامات اساسی ایران نسبت به آمریکا در قالب مدل پیشنهادی مورد بررسی قرار می‌گیرد. در بخش باورهای ایران نسبت به آمریکا به نیت مقامات آمریکایی برای نابودی اسلام، تغییر و استحاله نظام سیاسی ایران و پرهیز از مواجهه مستقیم با ایران اشاره می‌شود. مقاله بالا مدل جدیدی را برای تحلیل هوشمند نیت راهبردی ایران و آمریکا نسبت به یکدیگر پیشنهاد می‌کند اما شواهد تجربی کافی و قانع‌کننده درباره باورهای متقابل ایران و آمریکا ارائه نمی‌کند.

دهشیری و همکاران (۲۰۲۱) در مقاله‌ای به‌عنوان نگاه نخبگان ایرانی به اختلافات آمریکا و اروپا در دوران ترامپ به بررسی این پرسش پرداخته‌اند که چرا به‌رغم اختلافات آمریکا و اروپا در دوران ترامپ امکان تأمین منافع راهبردی ایران در بهره‌برداری از اختلافات این دو بازیگر فراهم نشد. یافته‌های پژوهش نشان می‌دهد که به‌رغم اختلافات آمریکا و اروپا در دوران ترامپ از جمله درباره برجام، اجماع ادراکی رهبران اروپایی و آمریکایی از یکدیگر و نیز درک آنان از جایگاه خود در نظام بین‌الملل زمینه محدودسازی استراتژیک ایران در عرصه بین‌المللی را فراهم کرد. مشخص است که این مقاله چندان به نگاه نخبگان ایرانی نمی‌پردازد بلکه ادراکات رهبران اروپایی و آمریکایی از جایگاه خود در عرصه بین‌المللی را بررسی می‌کند.

رستمی و همکاران (۲۰۱۹) در مقاله‌ای با عنوان تحلیلی بر مناسبات راهبردی اتحادیه اروپا و آمریکا در پرتو توافق هسته‌ای ایران: سناریوهای پیش‌رو، تلاش

می‌کنند تا با استفاده از نظریه بازی‌ها به سناریوهای پیش‌روی روابط جمهوری اسلامی ایران با آمریکا و اتحادیه اروپای بعد از روی کار آمدن ترامپ بپردازند. رستگارپور و همکاران (۲۰۲۱) در مقاله خود با عنوان تأثیر ادراک و سوء ادراک بر سیاست خارجی ایران؛ مطالعه موردی روابط ایران و آمریکا (۱۳۷۶-۱۳۹۹) با استفاده از نظریه شناختی جرویس و با مفروض گرفتن رویکرد تهاجمی دولت احمدی‌نژاد در مقابل رویکرد تعامل‌جویانه دولت‌های خاتمی و روحانی به دنبال بررسی تأثیر شخصیت و الگوی رفتاری رؤسای دولت ایران بر پویایی‌های روابط جمهوری اسلامی ایران با ایالات متحده است.

قیصری و همکاران (۲۰۲۲) در مقاله‌ای با عنوان نخبگان سیاسی و صورت‌بندی گفتمانی اعتدال در سیاست خارجی جمهوری اسلامی ایران (۱۳۹۲-۱۴۰۰) به بررسی گفتمان اعتدال در دولت روحانی حول دال مرکزی «تعامل با جهان خارج» می‌پردازند. به نظر آن‌ها گفتمان اعتدال دولت روحانی در تخصص با وجود ماجراجویانه سیاست خارجی به‌ویژه در ارتباط با غرب شکل گرفت. رابطه با غرب (اروپا و آمریکا) از جمله عرصه‌های تخصص میان گفتمان‌های رقیب در ایران بود؛ تا قبل از خروج آمریکا برجام، رویکرد اعتدالی دست برتر را در تعیین تاکتیک‌های رابطه با غرب داشت اما پس از آن، رویکرد اعتدالی در حوزه تعامل با غرب در موضع ضعف قرار گرفت. به نظر می‌رسد که مقاله فوق نگاه حاملان گفتمان اعتدال به کلیت غرب (شامل اروپا و آمریکا) را تحلیل می‌کند، در حالی که می‌توان به تنوع و تکثر رویکردهای ادراکی مختلف درباره اروپا و آمریکا در میان مقامات کلیدی ایران در این دوره قائل بود.

روح‌الله گندمی (۲۰۰۸) در پایان‌نامه خود به‌عنوان بررسی میزان همگرایی و واگرایی در روابط اتحادیه اروپا با آمریکا تلاش کرده است تا با تلفیقی از مباحث نظری و عینی جاری بین اتحادیه اروپا و آمریکای پس از ۱۱ سپتامبر، زمینه‌های همگرایی و واگرایی آن‌ها بررسی شود. این پژوهش به‌خوبی به گردآوری حداکثری منابع مرتبط با عنوان تا سال ۱۳۸۷ پرداخته و در فرضیه اصلی خود را این‌طور بیان می‌کند که ایالات متحده و اتحادیه اروپا با اینکه در سیاست‌های راهبردی از جمله امنیتی با همگرایی دارند؛ اما در حوزه‌های اقتصادی و سیاسی بین‌المللی و روش‌های نیل به اهداف با یکدیگر رقابت می‌کنند.

فرانسوا هایسبرگ در مقاله ناتو، اتحاد آتلانتیک و خیزش چین (۲۰۲۰) ابتدا از یک منظر تاریخی به بررسی کنش‌های ناتو در بحران‌های مختلف می‌پردازد و به این

مسئله اشاره می‌کند که پس از فروپاشی شوروی ماهیت وجودی ناتو زیر سؤال رفته است و از طرف دیگر با خیزش روسیه پس از شوروی و خیزش چین در سال‌های اخیر ناتو دچار یک بحران در حوزه تمرکز خود شده است. به عقیده نویسنده ناتو آماده مقابله با چین نیست؛ اما پتانسیل آن را دارد و باید که برای حفظ ماهیت خود تمرکز خود را بر روی چین به‌عنوان یک قدرت چالشگر نظم جهانی موجود بگذارد.

حمید گلچین (۲۰۱۵) در پایان‌نامه خود با عنوان بررسی مقایسه‌ای سیاست خارجی دولت اصلاحات (۱۳۷۶-۱۳۸۴) و اصول‌گرا (۱۳۸۴-۱۳۹۲) در قبال غرب: زمینه‌ها و پیامدها با استفاده از نظریه سازه‌نگاری به تحلیل سیاست خارجی و منابع هویتی دو دولت اصول‌گرا و اصلاح‌طلب پرداخته است و تفاوت در نگرش و تعامل با غرب را در نسبت با تفاوت برداشت مقامات از منابع هویتی جمهوری اسلامی بررسی می‌کند.

زهرا ویسی (۲۰۱۹) در پایان‌نامه خود با عنوان تأثیرپذیری سیاست خارجی اتحادیه اروپا از ایالات‌متحده آمریکا، مطالعه موردی: تحریم‌های پسابرجام، به دنبال بررسی علل عدم اتخاذ رویکردی مستقل از سوی اتحادیه اروپا در دوران پس از برجام می‌باشد و استدلال می‌کند که درهم‌تنیدگی منافع سیاسی، اقتصادی و امنیتی این اروپا و آمریکا و نامتقارن بودن میزان وابستگی اقتصادی این اتحادیه به اروپا به آمریکا نسبت به سطح روابط با جمهوری اسلامی ایران، همگی به اولویت قرارگرفتن سیاست‌های ایالات‌متحده برای اروپا نسبت به تعهد به برجام در قبال ایران منجر شده است.

کنستانتین اروائیتوپولوس در مقاله خود با عنوان روابط فرا آتلانتیک پس از پاندمی کووید ۱۹ (۲۰۲۰) از منظر سیاست خارجی به بایدها و نبایدهای آینده روابط آمریکا و اروپا دو طرف اصلی دو سوی اقیانوس اطلس می‌پردازد. نویسنده معتقد است که این پاندمی جهانی بار دیگر اهمیت اتخاذ تصمیمات مشترک و تقویت اتحاد فرا آتلانتیکی برای مواجهه با مسائل جهانی مانند مسئله چین را آشکار کرده است.

تخشید و حاتم‌زاده (۲۰۱۸) در مقاله خود با عنوان همگرایی و واگرایی فراآتلانتیکی در امنیتی‌سازی جمهوری اسلامی ایران به دنبال پاسخ این پرسش هستند که دوری و نزدیکی مواضع آمریکا و اتحادیه اروپا در برابر جمهوری اسلامی ایران ریشه در چه عاملی دارد؟ پاسخ مقاله این است که این عامل، میزان موفقیت آمریکا در امنیتی‌سازی ایران برای اتحادیه اروپا است. این مقاله کمتر به ابعاد دیگر

مستقل‌تر شدن اتحادیه اروپا مانند خواست درونی اعضا اشاره کرده است و همچنین ایران را دارای پتانسیل ایجاد واگرایی بین ایالات‌متحده و اتحادیه اروپا معرفی کرده است که به نظر می‌رسد در بسیاری از موارد چنین نیست.

علی صباغیان و مهدی احمد بیگی (۲۰۱۷) در مقاله‌ای با عنوان روابط فرآتلانتیکی در مذاکرات هسته‌ای ایران و پنج به‌علاوه یک به جایگاه اتحادیه اروپا به‌عنوان یک موازنه‌گر و دنباله‌رو در روابط فرآتلانتیکی اشاره شده است. نظریه مورد استفاده آن نئورئالیسم می‌باشد. از دید نویسندگان، در طول مذاکرات هسته‌ای نسبت موازنه‌گری به دنباله‌روی در حال تغییر بوده است. اما نکته حائز اهمیت این است که این مقاله تأثیر تحریم‌های غیرهسته‌ای دولت ترامپ بر مبادلات تجاری ایران با اتحادیه اروپا را بسیار کمتر از آنچه در عمل شاهدش بودیم تصور می‌کرده است.

جکسون جینز در مقاله روابط فرآتلانتیکی در دوره دولت بایدن (۲۰۲۱) از منظر سیاست خارجی به بررسی چالش‌های اولویت‌دار سیاست خارجی دولت بایدن ذیل سه دسته پرداخته است؛ مسائل جهانی، بحران در روابط فرآتلانتیک و روابط آلمان - آمریکا. این نویسنده درحالی‌که هنوز برجام به‌طور کامل کنار گذاشته نشده است، از لزوم فشار دولت بایدن بر کشورهای حاشیه خلیج فارس و ایران برای دستیابی به توافقی جایگزین سخن می‌گوید.

آمدئو گاسپرینی در مقاله‌ای با عنوان چالش‌های روابط اتحادیه اروپا - آمریکا در دولت بایدن (2021) از منظر سیاست خارجی به بررسی تحولات روابط فرآتلانتیکی دوران پسا ترامپ می‌پردازد. یافته اصلی این مقاله این است که فضای روابط اتحادیه اروپا - ایالات‌متحده نمی‌تواند به یک‌باره به قبل از سال ۲۰۱۶ بازگردد چرا که حجم مبادلات تجاری بین اروپا و آمریکا بسیار بیشتر از مبادلات تجاری آن‌ها با سایر جهان است. در این بین چین نیز می‌تواند به یک عامل نزدیک‌کننده بیش‌ازپیش اتحادیه اروپا و آمریکا تبدیل شود.

بیرگ مولر و رینینگ در مقاله احیای روابط فرآتلانتیکی، ناتو ۲۰۳۰ فراتر از منظر سیاست خارجی به بررسی تحولات پیش‌روی ناتو پرداخته‌اند؛ نویسندگان این مقاله معتقدند که ناتو هم برای حفظ موجودیت خود و هم برای تقویت روابط فرآتلانتیکی باید بسیار متمرکزتر از قبل حوزه فعالیت خود را تعریف کند و برای تقابل و کنترل خیزش چین آماده باشد.

با بررسی ادبیات موجود در رابطه با ادراکات مقامات جمهوری اسلامی نسبت به روابط آمریکا و اروپا و همچنین با بررسی نگرش محققین شاخص نسبت به چیستی و چگونگی تحولات روابط آمریکا و اروپا در می‌یابیم که تا به حال پژوهشگری از منظر رویکرد ادراکی به بررسی دیدگاه‌های مقامات سیاست خارجی دولت روحانی درباره روابط آمریکا و اروپا نپرداخته است. به عبارت دیگر، تاکنون مطالعه جامع و دقیقی در خصوص برداشته‌ها و ادراکات مقامات سیاست خارجی جمهوری اسلامی از روابط آمریکا و اروپا صورت نگرفته است. مقاله حاضر با هدف پر کردن بخشی از این خلأ موجود، تلاش کرده است تا با تمرکز بر مذاکرات هسته‌ای ایران در دولت حسن روحانی به بررسی ادراکات مقامات کلیدی سیاست خارجی ایران از روابط اروپا و آمریکا بپردازد.

۲. چهارچوب مفهومی

ادراکات مقامات تصمیم‌ساز و تصمیم‌گیر نقش مهمی در شکل‌دهی به سیاست خارجی کشورها دارد. رابرت جرویس (Jeris, 1976)، ریچارد کاتم (Cottam, 1967)، الکساندر جرج (George, 1979)، استیون اشپیگل (Spiegel, 1985) و ریچارد هرمان (Herrmann, 1986) از نظریه‌پردازان پیشگامی بودند که تأثیر ادراکات و تصاویر ذهنی رهبران سیاسی بر سیاست خارجی را مورد بررسی قرار دادند. آن‌ها با استفاده از رویکرد ادراکی درصدد بودند چگونگی تأثیرگذاری ادراکات بر تصمیمات کلیدی رهبران کشورها را تحلیل کنند. به‌عنوان نمونه ریچارد هرمان نشان داد که ادراکات رهبران آمریکا از اتحاد شوروی تأثیر بسیار زیادی بر تصمیمات مهم و کلیدی آمریکا در دوران پرتنش جنگ سرد داشته است؛ تا جایی که می‌توان تأثیر این ادراکات بر شکل‌گیری و اجرای سیاست خارجی را بسیار فراتر از مؤلفه‌های دیگر مانند دیوان‌سالاری، لابی‌ها و گروه‌های فشار دانست (Herrmann, 1986, p. 841). بر اساس این پشتوانه نظری، مطالعات تجربی فراوانی در سال‌های اخیر درباره رابطه ادراکات رهبران کشورها و تصمیمات سیاست خارجی انجام شده است (Beloff 2020; Chaban,) (et. Al 2020; Divsallar, 2023; Kim 2013; Maleki and Tirman 2014).

ادراک در حوزه سیاست خارجی به معنای تصاویری است که تصمیم‌گیران و مجریان سیاست خارجی از خود و دیگران در عرصه بین‌المللی دارند. چنانچه فاصله میان این ادراکات با واقعیت‌ها زیاد باشد تبدیل به سوء ادراک می‌شود و می‌تواند منجر به تصمیمات اشتباه شود. در نظریات ادراکی تمرکز بر سطح تحلیل فردی و

به‌کارگیری مبانی روان‌شناختی در تحلیل سیاست خارجی است. مارگارت و هارولد اسپراوت در دهه ۱۹۵۰ بر اساس دو مفهوم محیط عملیاتی و محیط روانی سنگ‌بنای توجه به عوامل روان‌شناختی در حوزه سیاست خارجی را ایجاد کردند. به نظر آن‌ها محیط عملیاتی در پیوند با محیط روانی تصمیم‌گیران قرار دارد، در واقع باید دید که تصمیم‌گیران محیط عملیاتی را بر اساس محیط روانی خود چگونه تصور می‌کنند نه اینکه این محیط واقعاً چگونه است (Moshirzadeh, 2017, p. 136).

رویکرد محیط روانی توسط رابرت جرویس ارتقا پیدا کرد. به عقیده جرویس ادراکات و مفروضات تصمیم‌گیران درباره محیط بین‌المللی نقش تعیین‌کننده‌ای در تصمیمات و سیاست‌گذاری کشورها دارد، به این معنا که بسیاری از اختلاف‌نظرها درباره سیاست خارجی مطلوب و همین‌طور بسیاری از ناکامی‌ها در سیاست خارجی ریشه در سوء ادراکات تصمیم‌گیران دارد (Moshirzadeh, 2017, p. 156). این سوء ادراکات می‌تواند به شکل تفکرات آرزومندانه رخ دهد، به این معنا که افراد تمایل دارند چیزی را ببینند که دوست دارند ببینند، نه آنچه واقعاً وجود دارد. این دسته سوء ادراکات می‌تواند به ارزیابی‌های غیرواقع‌بینانه و تصمیم‌گیری‌های نادرست منجر شود، زیرا بسیاری از افراد اطلاعات دریافتی را بر اساس تصورات نادرست و غیردقیق خود تفسیر می‌کنند و به همین دلیل، خطرات و تهدیدات موقعیت‌ها را کم‌اهمیت جلوه می‌دهند. در زمینه سیاست خارجی، تفکر آرزومندانه می‌تواند باعث شود که رهبران سیاسی به‌صورت غیرواقع‌بینانه‌ای به موفقیت‌های دیپلماتیک امیدوار باشند یا ریسک‌های مرتبط با سیاست‌های خاص را نادیده بگیرند (Jervis, 2017: 356-365). همچنین این خطای ادراکی ممکن است در قالب تلاش برای سازگاری شناختی فرد بروز کند، به این معنا که تصمیم‌گیر اطلاعات جدید را به‌گونه‌ای تفسیر می‌کند که سازگاری و انسجام باورهای پیشین او را به خطر نیندازد؛ به‌عنوان نمونه، این سوء ادراک ممکن است دولتمردان را دچار این خطای ادراکی کند که کشورهای دوست، همواره دوست و هم‌سو با منافع و ترجیحات آن‌ها و کشورهای دشمن همواره دشمن و در تضاد با منافع و ترجیحات آن‌ها عمل می‌کنند (Jervis, 2017: 117-118). به همان میزان که خطاهای ادراکی می‌تواند برای کشورها مضر باشد، ادراکات درست و واقع‌گرایانه رهبران می‌تواند کشورها را در مسیر درست تحقق منافع ملی هدایت کند.

بر اساس این رویکرد نظری، این مقاله در صدد تحلیل ادراکات مقامات رسمی سیاست خارجی ایران درباره روابط آمریکا و اروپا در دوران دولت حسن روحانی با

تمرکز بر سه برهه مذاکرات برجام، دوره اجرای برجام و نهایتاً خروج آمریکا از برجام است. منظور از مقامات رسمی سیاست خارجی، رئیس‌جمهور و وزیر امور خارجه هستند که به لحاظ عرف دیپلماتیک و جایگاه قانونی، مسئولیت تدوین و اجرای سیاست خارجی را بر عهده دارند. مواضع هرکدام از این بازیگران در قالب مجموعه متون جمع‌آوری شد. سپس این متون بر اساس معیار ربط‌پذیری به موضوع قانونی مقاله یعنی ادراکات از رابطه آمریکا و اروپا در سه برهه آغاز دولت روحانی تا امضای برجام (۱۳۹۲-۱۳۹۴)، دوره اجرای برجام (۱۳۹۴-۱۳۹۶) و نهایتاً بعد از خروج آمریکا از برجام تا پایان دولت روحانی (۱۳۹۷-۱۴۰۰) انتخاب شدند و سپس با روش تحلیل کیفی متن مورد بررسی قرار گرفتند. در ادامه به تحلیل ادراکات مقامات رسمی ایران درباره رابطه اروپا و آمریکا در این سه مقطع زمانی پرداخته خواهد شد.

۳. ادراکات مقامات رسمی از آغاز دولت روحانی تا امضای برجام

۳-۱. زمینه‌سازی برای توافق

دولت حسن روحانی از ابتدا با شعار پیشبرد دیپلماسی برای حل مسئله هسته‌ای ایران و رفع تحریم‌های بین‌المللی به قدرت رسید. برنامه هسته‌ای ایران و چگونگی مواجهه با تحریم‌های بین‌المللی بر ضد ایران یکی از مهم‌ترین محورهای مناظرات انتخابات ریاست جمهوری در سال ۱۳۹۲ بود. تبدیل شدن برنامه هسته‌ای ایران به یکی از چالش‌های سیاست خارجی ایران از اوایل دهه ۱۳۸۰ در دولت محمد خاتمی آغاز شد. دولت خاتمی از آن زمان مذاکرات هسته‌ای را با سه کشور اروپایی انگلستان، فرانسه و آلمان معروف به تروئیکای اروپایی آغاز کرده بود که به سرانجام نرسید و منجر به ارجاع پرونده ایران از آژانس بین‌المللی انرژی اتمی به شورای امنیت سازمان ملل شد. در چنین شرایطی، مذاکرات در دولت محمود احمدی‌نژاد در قالب کشورهای پنج‌به‌علاوه یک عملاً بی‌نتیجه ماند و به صدور قطعنامه‌های تحریمی متعدد بر ضد ایران در شورای امنیت انجامید. اگرچه مذاکرات محرمانه ایران و آمریکا با وساطت عمان در ماه‌های پایانی دولت احمدی‌نژاد شکل گرفته بود، اما تحول اصلی، زمانی اتفاق افتاد که دولت حسن روحانی با رویکرد جدید برای حل «بحران غیرضروری هسته‌ای» به قدرت رسید و مسئولیت مذاکرات هسته‌ای از دبیرخانه شورای عالی امنیت ملی به وزارت امور خارجه محول شد. مذاکرات

هسته‌ای در دولت جدید با مسئولیت محمدجواد ظریف وزیر خارجه در فضای امیدوارانه برای حل این بحران آغاز شد. در این فضای امیدوارانه، چگونگی ادراکات مقامات کلیدی سیاست خارجی ایران از کشورهای طرف مذاکره ایران به خصوص کشورهای اروپایی و آمریکا نقش تعیین‌کننده‌ای در چگونگی پیشبرد دیپلماسی داشت. در ادامه این ادراکات را در قالب گونه‌های مختلف ادراکات تمایزنگار بررسی می‌کنیم.

۲-۳. ادراک تمایزنگاری اجماع‌شکن

با آغاز ریاست جمهوری حسن روحانی در سال ۱۳۹۲ رویکرد سیاست خارجی دولت ایران تغییرات چشمگیری پیدا کرد. دولت اعتدال با توسل به مفاهیمی مانند انعطاف‌پذیری، منافع مشترک، احترام متقابل، امنیت جهانی و بازی برد - برد در صدد گسترش تعامل با کشورهای مختلف به خصوص کشورهای غربی برآمد (Masoudi, 2022, 185-190).

موضع اصلی حسن روحانی حتی پیش از انتخاب به‌عنوان رئیس‌جمهور، ضرورت مذاکره با آمریکا برای حل بحران هسته‌ای ایران بود. این ادراک در این موضع مشهور او تبلور می‌یافت که «باید با کدخدا مذاکره کرد». روحانی به‌عنوان نامزد انتخابات ریاست جمهوری یازدهم تأکید می‌کرد که «مذاکره با آمریکا راحت‌تر از مذاکره با اروپاست چرا که اروپایی‌ها به دنبال اجازه از آمریکا هستند ... آمریکایی‌ها کدخدای ده هستند، با کدخدا بستن راحت‌تر است تا اینکه به سراغ یک مقام پایین‌تر برویم» (Rouhani, 2013a). در واقع، ادراک روحانی این بود که آمریکا قدرت بزرگ تعیین‌کننده در عرصه جهانی و طرف اصلی مذاکرات هسته‌ای ایران است که توانسته علیه ایران اجماع جهانی ایجاد کند. بنابراین مسیر درست دیپلماسی این است که این اجماع را بشکنیم. به تعبیر روحانی «ما همواره فاصله‌ای را بین اتحادیه اروپا و آمریکا به وجود آورده بودیم که این فاصله گاهی بسیار استراتژیک و گاهی تاکتیکی بود. اما به هر حال این فاصله در عمل وجود داشت. ما در پرونده هسته‌ای هم این کار را کردیم. ما بین اروپا و آمریکا فاصله ایجاد کردیم ... هنر دیپلماسی و هنر دولتمردان و همه مسئولان است که نگذارند اجماع علیه کشور شکل بگیرد» (Rouhani, 2013b).

در تعبیر دیگر، روحانی گفته بود که «به دلیل اجماعی که بین اروپا و آمریکا و یا قدرت‌های بزرگ به شکلی صورت گرفته، مشکل بیشتر شده است. باید از راهی که

دشمن استفاده کرده، استفاده کنیم؛ دشمن توانسته با بهانه‌هایی یک اجماع علیه ایران بین قدرت‌ها به وجود آورد و ما هم باید با تلاش و فعالیت و مذاکره جدی، بتوانیم کاری کنیم که این اجماع را شکسته و فاصله‌های لازم را به وجود آوریم» (Rouhani, 2013b). بنابراین در این ادراک حسن روحانی، آمریکا و اروپا در جبهه مشترکی قرار دارند که آمریکا قدرت فرادست و هژمون است و مهارت دیپلماتیک ایران ایجاب می‌کند که با قدرت فرادست یعنی آمریکا مذاکره کند و بتواند اجماع کنونی میان آمریکا و اروپا را به نفع ایران تضعیف کند. از طرفی، روحانی بر اساس رویکرد تمایزنگار به این برداشت رسیده است که با دیپلماسی اجماع‌شکن می‌توان در این کلیت یکپارچه، شکاف و تمایز ایجاد کرد.

۳-۳. ادراک تمایزنگاری زیربنایی

منظور از تمایزنگاری زیربنایی، وجود اختلافات ساختاری میان اروپا و آمریکا در قبال مسائل بین‌المللی است. به عبارت دیگر، اگرچه پیوند سیاسی و وابستگی اقتصادی عمیق بین دو سوی اقیانوس آتلانتیک قابل انکار نیست، اما نمی‌توان نسبت به وجود شکاف‌های عمیق فرهنگی میان آن‌ها نیز غفلت ورزید. در فاصله سال‌های ۱۳۹۲ تا ۱۳۹۴ که مذاکرات هسته‌ای در جریان بود، مقامات وزارت خارجه ایران نوعی ادراک تمایزنگار از مواضع اعلامی مذاکره‌کنندگان اروپایی و آمریکایی دارند. مذاکره‌کنندگان ایرانی در گفت‌وگو با رسانه‌ها تلاش می‌کنند تمایز میان مواضع آمریکا و اروپا را برجسته و ایرادات وارد بر مواضع آمریکا را با ارجاع به این مواضع اختلافی توجیه کرده و طبیعی جلوه دهند. به‌عنوان نمونه محمدجواد ظریف وزیر خارجه وقت ایران از «اختلافات مبنایی» کشورهای اروپایی با آمریکا در حوزه‌های مختلف به‌خصوص مسائل فرهنگی صحبت می‌کند. به نظر ظریف «بسیاری از کشورهای که متحد آمریکا به شمار می‌روند و حتی عضو ناتو هستند در حوزه‌های مختلفی، اختلافات مبنایی با آمریکایی‌ها دارند. مثلاً در حوزه فرهنگی، فرانسه اختلافات مبنایی با آمریکا دارد» (Zarif, 2013).

همچنین بعد از صدور بیانیه سوئیس درباره راه‌حل‌های لازم جهت نیل به برنامه جامع اقدام مشترک (معروف به توافق لوزان) در فروردین ۱۳۹۴، ظریف در پاسخ به نقدها درباره مواضع متناقض مذاکره‌کنندگان آمریکایی به‌خصوص ادعاهای مطرح‌شده در گزاره‌برگ وزارت امور خارجه آمریکا، به اختلاف‌نظرهای جدی اروپا با آمریکا درباره تعلیق یا لغو تحریم‌ها و اعتراض مقامات اروپایی به مقامات آمریکایی

اشاره و بیان می‌کند که: «نماینده اتحادیه اروپا به خانم شرمن - مذاکره‌کننده ارشد آمریکا- ایمیل زده و گفته چرا شما موضع ما را خلاف گفتید و برای ما هم رونوشت فرستاده. ما به آن‌ها اعتراض کردیم که حالا آمریکایی‌ها که موضع خودشان را خلاف گفته‌اند، موضع شما را هم دارند خلاف می‌گویند. اروپایی‌ها - به مقامات آمریکایی - اعتراض کرده و گفته‌اند که چرا شما گفته‌اید که اتحادیه اروپا تعلیق می‌کند ما کی گفتیم تعلیق می‌کنیم؟» (Zarif, 2015a).

به نظر می‌رسد ادراکات مقامات ایرانی از رابطه آمریکا و اروپا در دوره زمانی آغاز دولت روحانی تا انعقاد برجام را می‌توان بر اساس رویکرد کلی تمایزنگاری تحلیل کرد. ادراک کلان تمایزنگاری به معنای تفاوت و بعضاً اختلاف در رویکردهای بین‌المللی اروپا و آمریکا است که در ذیل آن سه‌گونه زیربنایی، اجماع‌شکن و اعلامی وجود دارد. تمایزنگاری زیربنایی به معنای اختلافات عمیق و بنیادین فرهنگی و هویتی میان اروپا و آمریکا است که در مواضع وزیر خارجه ایران شواهدی برای آن وجود دارد. تمایزنگاری اجماع‌شکن به این معناست که اگرچه در برخی مقاطع زمانی، نوعی یکپارچگی و اجماع در مواضع آمریکا و اروپا در قبال ایران ایجاد شده است، اما هنر دیپلماسی ایران این بوده که این یکپارچگی و اجماع را به تمایز و اختلاف تبدیل کرده و به تعبیر روحانی بین اروپا و آمریکا فاصله انداخته است. تمایزنگاری اعلامی نیز به معنای تفاوت و اختلاف در مواضع اعلامی آمریکا و اروپا در قبال ایران است. مسئولان وزارت خارجه ایران بر اساس این ادراک بعضاً تلاش کرده‌اند از این اختلاف‌نظرها در راستای اعمال فشار به مذاکره‌کنندگان آمریکایی برای تعدیل مواضع سخت در قبال ایران و همچنین پاسخ به فشارها و انتقادات از داخل ایران استفاده کنند.

۴. ادراکات مقامات رسمی در دوره اجرای برجام

۴-۱. امیدوار به اجرای برجام

بازه مورد بررسی در این بخش از انعقاد برجام در تیرماه ۱۳۹۴ تا خروج آمریکا از برجام در اردیبهشت ۱۳۹۷ را شامل می‌شود. در این دوره و به‌خصوص پس از دی‌ماه ۱۳۹۴ که تحریم‌ها و قطعنامه‌های شورای امنیت برداشته شد، امید زیادی به تعامل با غرب در موضع‌گیری‌های مقامات دولت ایران وجود داشت. این خوش‌بینی را می‌توان در قالب گونه‌های مختلف ادراکات تمایزنگارانه مقامات کلیدی سیاست

خارجی ایران مشاهده کرد که در ادامه می‌آیند.

۴-۱-۱. ادراک تمایز انگاری اعلامی

دونالد ترامپ رئیس‌جمهور وقت آمریکا در ۲۱ مهر ۱۳۹۶ (۱۳ اکتبر ۲۰۱۷) در اقدامی بحث‌برانگیز از تأیید پایبندی ایران به توافق هسته‌ای خودداری کرد. این اقدام بخشی از فرآیند قانونی در آمریکا بود که رئیس‌جمهور هر ۹۰ روز یک‌بار باید پایبندی ایران به توافق را تأیید می‌کرد. ترامپ ضمن توصیف برجام به‌عنوان «یکی از بدترین و یک‌طرفه‌ترین توافقات» تهدید کرد که در صورت عدم اصلاح برجام از آن خارج خواهد شد. بعد از انتقادات صریح ترامپ از برجام و حتی پیش از اقدام عملی دولت آمریکا برای کلید زدن خروج از برجام، حسن روحانی رئیس‌جمهور وقت ایران هشدار داد که ایران و اروپا نباید در زمین آمریکا بازی کنند و مبتنی بر ادراک تمایزنگار تأکید کرد که «آمریکایی‌ها از فضایی که بعد از برجام ایجاد شده ناراحت‌اند و نسبت به اینکه ایران با آسیا و اروپا روابط اقتصادی بهتری دارد نگران هستند و طبیعی هم هست که نگران باشند چون از این وادی سودی نصیب آن‌ها نمی‌شود» (Rouhani, 2017a). در واقع، روحانی با ادراک تمایزنگار میان آمریکا و اروپا، انتقادات ترامپ از برجام را ناشی از محرومیت آمریکا از منافع اقتصادی و تجاری برجام در نسبت با رقبای اروپایی و آسیایی خود می‌داند. این ادراک تمایزنگار در میان بخشی از مقامات دولت روحانی در شرایطی شکل می‌گیرد که شکاف‌های سیاسی و اقتصادی در دو سوی آتلانتیک در دوره ریاست‌جمهوری ترامپ عمیق‌تر شده است و مفروض ادراکی پنهان این دیدگاه این است که حتی در صورت خروج آمریکا از برجام، کشورهای اروپایی و آسیایی، همکاری اقتصادی و تجاری با ایران در سایه برجام را رها نخواهند کرد. اما نگرانی ایران از خروج آمریکا زمانی جدی‌تر شد که دولت ترامپ درصدد تخریب برجام با استفاده از ساز و کارهای قانونی رئیس‌جمهور آمریکا برآمد و ترامپ ضمن عدم تأیید پایبندی ایران به برجام، تهدید کرد که در صورت عدم اصلاح برجام از آن خارج خواهد شد. روحانی در واکنش به این اقدام آمریکا، از انزوای آمریکا در جهان و شکاف میان آمریکا و اروپا سخن گفت. به تعبیر روحانی «ترامپ امشب ثابت کرد که آمریکای امروز؛ با چه شکاف عظیمی از واقعیت‌های تاریخی، ساختارهای حقوقی و بین‌المللی و حتی هم‌پیمانان اروپایی خود مواجه شده است ... بلافاصله کشورهای بزرگ دنیا و اتحادیه اروپا، در برابر آمریکا موضع گرفتند» (Rouhani, 2017b). از این سخنان می‌توان تقویت تدریجی ادراک

تمایزنگاری اعلامی میان آمریکا و اروپا را در میان بخشی از مقامات ایرانی دید که قائل به انزوای آمریکا در عرصه جهانی و امیدوار به مواضع مستقل اروپا در برابر آمریکا هستند؛ ادراکی که مبنای شناختی دیپلماسی اجماع‌شکن میان آمریکا و اروپا از ابتدای دولت روحانی بود.

۴-۱-۲. ادراک تمایزنگاری رویکردی

تمایزنگاری رویکردی به این معناست که تصمیم‌گیران ایرانی قائل به این هستند که آمریکا و اروپا رویکردهای متمایز و متفاوتی برای حل مسائل بین‌المللی دارند. آمریکا به دنبال تحمیل رویکرد برد- باخت یا بازی با حاصل جمع صفر و در واقع به تسلیم واداشتن طرف مقابل است. اما اروپا درصدد حل مسائل بین‌المللی از طریق رویکرد برد - برد یا بازی با حاصل جمع مثبت است. از نظر حاملان این ادراک به‌خصوص برخی مقامات وزارت خارجه وقت ایران مانند محمدجواد ظریف، شکل‌گیری برجام اساساً مرهون تغییر رویکرد کشورهای مختلف به سمت راه‌حل‌های برد - برد بوده است و اروپا نقش برجسته‌ای در این تغییر رویکرد داشته است. ظریف در کمیته روابط خارجی پارلمان اروپا در بهمن‌ماه ۱۳۹۴ تنها چند روز پس از اجرایی‌شدن برجام به رویکرد خوش‌بینانه اتحادیه اروپا از ابتدای مذاکرات هسته‌ای اشاره می‌کند و معتقد است که «ایران و اروپا باید افتخار کنند که ثابت کردند که دیپلماسی کارآمد است. چرا که برجام به این خاطر حاصل شد که پارادایم‌ها از بازی برد - باخت به بازی برد - برد تغییر پیدا کرد (Zarif, 2015b). ظریف همین ادراک را تا حدود یک سال و نیم بعد یعنی تیرماه ۱۳۹۶ حفظ می‌کند. او در شورای اروپایی روابط خارجی به نقش تعیین‌کننده و فعال اروپا در مذاکرات برجام از طریق اتخاذ رویکرد برد - برد در مقابل رویکرد باخت - باخت آمریکا اشاره و بیان می‌کند که «اروپا نقش مهمی در ایجاد اطمینان از اینکه توافق هسته‌ای و مذاکرات هسته‌ای بر اساس رویکرد بازی با حاصل جمع غیر صفر شکل بگیرد بازی کرد» (Zarif, 2017).

ظریف در همین سخنرانی با نگاه به آینده، ابراز امیدواری می‌کند که «ایران و اتحادیه اروپا نیاز به همکاری مشترک دارند تا آمریکا را به انجام تعهداتش وادار کنند» (Zarif, 2015b). در این تعبیر وزیر خارجه ایران می‌توان نوعی ادراک تمایزنگارانه را دید که امیدوار به همکاری ایران و اروپا برای ترغیب آمریکا به انجام تعهداتش بر اساس برجام است.

در مجموع می‌توان گفت که در دوره زمانی اجرای برجام (۱۳۹۴-۱۳۹۶)

گونه‌های مختلفی از ادراکات تمایزنگار میان اروپا و آمریکا بر ذهنیت مقامات ایرانی تسلط نسبی داشته است. ادراک تمایزنگاری اعلامی که بر مواضع متفاوت و متمایز اروپا از آمریکا در قبال ایران تأکید دارد. در کنار آن، تمایزنگاری رویکردی قائل به تمایز جدی و غیر قابل چشم‌پوشی میان رویکردها و پارادایم‌های بین‌المللی اروپا و آمریکا است و رویکرد برد - برد اروپا را حلال بسیاری از بحران‌های بین‌المللی می‌داند.

۵. ادراکات مقامات رسمی پس از خروج ایالات متحده از برجام

۵-۱. ناامید از نقش مستقل اروپا از آمریکا

همان‌طور که وجه غالب ادراکات تمایزنگارانه مقامات ایرانی در دوره اجرای برجام نشان داد، ایران پیش از خروج آمریکا از برجام، روی پایبندی اروپا به برجام و حتی استفاده از اهرم اروپا برای اعمال فشار بر آمریکا در راستای انجام تعهدات برجامی‌اش حساب ویژه باز کرده بود. اما خروج آمریکا از برجام در اردیبهشت ۱۳۹۷ باعث شد که ادراکات نسبتاً انسجام‌یافته مقامات ایرانی نسبت به رابطه اروپا و آمریکا دستخوش تغییرات جدی شود و طیفی از ادراکات تمایزنگار، تقابل‌نگار و انفعال‌نگار در سپهر گفت‌وگومانی مقامات ایرانی پدیدار شود که در ادامه بررسی خواهند شد.

۵-۱-۱. ادراک تمایزنگار

بسیاری از مقامات ارشد دولت حسن روحانی همچنان امیدوار بودند که از شکاف ایجاد شده بین اروپا و آمریکا در دوره ترامپ در راستای حفظ برجام یا چیزی که به «برجام اروپایی» معروف شد استفاده کنند. حسن روحانی در این دوره بر ادراک بنیادین خود مبنی بر تمایزنگاری نسبی میان آمریکا و اروپا استوار می‌ماند و در گفت‌وگوهایش با مقامات کشورهای اروپایی و اعلام مواضع رسمی خود، از اروپایی‌ها می‌خواهد که راه خود را از آمریکای ترامپ جدا و خروج آمریکا از برجام را از طریق گسترش روابط اقتصادی با ایران جبران کنند. او بلافاصله بعد از اعلام خروج آمریکا از برجام به وزارت خارجه دستور می‌دهد با کشورهای اروپایی، چین و روسیه وارد مذاکره شود (Rouhani, 2018b). همچنین در گفت‌وگوی تلفنی جداگانه با امانوئل مکررون رئیس‌جمهور فرانسه و همچنین آنگلا مرکل صدراعظم آلمان، از کشورهای اروپایی می‌خواهد در فرصت محدود، موضع قاطع خود را درباره چگونگی تأمین و

تضمین منافع ایران در برجام بعد از خروج آمریکا از این توافق اعلام کنند که در این صورت، «می‌توانیم تعامل گسترده‌تری میان ایران و اروپا را شاهد باشیم» (Rouhani, 2018b & 2018c).

ایران نزدیک به یک سال منتظر اقدامات کشورهای اروپایی برای جبران خروج آمریکا از برجام ماند و پس از آن، به‌صورت گام به گام تعهدات هسته‌ای‌اش را کاهش داد. در این شرایط، حسن روحانی در عین موضع‌گیری انتقادی‌آمیز از انفعال اروپا در مقابل آمریکا، همچنان اروپا را به نقش‌آفرینی مثبت در راستای حفظ برجام توصیه می‌کند. او در دیدار وزیر خارجه آلمان با اشاره به «مواضع نسبتاً مناسب سیاسی» اروپا، از ضرورت «ایستادگی اروپا در برابر تروریسم اقتصادی آمریکا علیه ملت ایران» (Rouhani, 2019a) سخن می‌گوید و در گفت‌وگوی تلفنی از شارل میشل رئیس شورای اروپا می‌خواهد که اروپا «باید با اتخاذ مواضع مستقل از واشینگتن، اجازه ندهد که ایران کاملاً از اروپا مایوس شود» (Rouhani, 2019b). روحانی آمریکا را «منزوی‌ترین دولت در سازمان ملل» می‌داند که «حتی یاران سنتی‌اش هم او را همراهی نکردند» (Rouhani, 2021). او این جملات را بعد از شکست آمریکا در جلوگیری از لغو تحریم‌های تسلیحاتی ایران و ناتوانی آمریکا در فعال‌سازی ساز و کار اسنپ‌بک برای بازگرداندن تحریم‌ها بر ضد ایران به کار برد که تبلور ادراک تمایزنگار او بود.

۵-۱-۲. ادراک تقابل‌انگار

در مواضع برخی دولتمردان حسن روحانی به‌خصوص در ماه‌های ابتدایی پس از خروج آمریکا از برجام می‌توان رگه‌هایی از ادراکات تقابل‌گرایانه میان اروپا و آمریکا به‌عنوان نسخه تشدید یافته‌ای از ادراکات تمایزنگارانه را مشاهده کرد. به‌عنوان نمونه، مجموعه وزارت خارجه ایران بعد از خروج آمریکا از برجام همچنان به همکاری ایران و اروپا در تقابل با آمریکا امیدوار بود. قاسمی سخنگوی وزارت خارجه حدود شش ماه پس از خروج رسمی آمریکا از برجام، رابطه ایران و اروپا را «حرکتی جهانی مبتنی بر چندجانبه‌گرایی علیه یک‌جانبه‌گرایی آمریکا» و در تقابل با معاندانی می‌دانست که در صدد تخریب مناسبات ایران و اروپا هستند (Ministry of Foreign Affairs of Iran 2019a). سخنگوی وزارت خارجه ایران بر اساس این ادراک تقابل‌انگار، ساز و کار اینستکس را نشانه عدول اروپا از دنباله‌روی مطلق از آمریکا می‌دانست و حتی امیدوار بود با عملی‌شدن آن، دولت‌های اروپایی «در مقابل این زیاده‌خواهی آمریکا بایستند و نشان دهند که جهان امروز جهان تک‌صدایی نیست» (Ministry of

Foreign Affairs of Iran 2019b). اما به تدریج با آشکار شدن نشانه‌های ناتوانی اروپا در عملی‌سازی کانال مالی اینستکس، مقامات وزارت خارجه ایران به سمت ادراک انفعال‌انگاری اروپا در مقابل آمریکا متمایل شدند. قاسمی سخنگوی وزارت خارجه ایران «ناتوانی‌های جدی در اجرای اینستکس» را ناشی از این واقعیت دانست که اروپا در «اسارت و گروگان اقتصاد آمریکا» قرار گرفته است (Ministry of Foreign Affairs of Iran 2019c). این ادراک انفعال‌گرایی اروپا در مقابل آمریکا در ادامه به‌طور مفصل‌تر بررسی خواهد شد.

۵-۱-۳. ادراک انفعال‌انگاری اروپا در برابر آمریکا

محمدجواد ظریف وزیر خارجه وقت ایران بعد از اقدامات مخرب دولت ترامپ در عرصه بین‌المللی مانند خروج از موافقت‌نامه‌های بین‌المللی مانند برجام و پیمان اقلیمی پاریس و خروج از سازمان‌های بین‌المللی مانند شورای حقوق بشر و یونسکو و ناتوانی کشورهای اروپایی برای مقابله با این اقدامات، به تدریج ادراکات جدیدی نسبت به رابطه آمریکا و اروپا پیدا کرد که می‌توان آن را انفعال‌انگاری اروپا نسبت به آمریکا نامید. بر اساس این ادراک، ظریف در مصاحبه با مجله اشپیگل از نوکری و کرنش اروپا در مقابل آمریکا به شدت انتقاد کرد. به تعبیر او «این یک فاجعه برای اروپایی‌هاست که نوکر آمریکا باشند. هرکسی که یک‌جانبه‌گرایی را بپذیرد به آن‌ها (آمریکا) کمک می‌کند ... اروپایی‌ها نمی‌توانند در برابر ترامپ سرخم کنند و در عین حال نقش یک فرد قوی را در برابر ایران بازی کنند» (Zarif, 2020a). ظریف انفعال اروپایی‌ها در مقابل آمریکا یا به تعبیر او «یک‌جانبه‌گرایی انفعالی» کشورهای اروپایی را مشوق «یک‌جانبه‌گرایی فعال» دولت آمریکا می‌داند. به بیان او «تحریم پروژه نورث استریم، تهدید به افزایش تعرفه خودروهایی اروپایی و تهدید اخیر به افزایش سایر تعرفه‌ها علیه اروپا نتیجه طبیعی برخورد منفعلانه اروپا در برابر خروج آمریکا از برجام و خوش‌خدمتی آنان در استفاده نژادپرستانه و غیرمجاز از ماده ۳۶ برجام است» (Zarif, 2020b).

ظریف پیش از این در توثیقی خطاب به کشورهای اروپایی از استعاره زندانی و زندانبان برای توصیف رابطه منفعلانه اروپا با آمریکا استفاده کرده بود. او دفتر دارایی‌های خارجی وزارت خزانه‌داری آمریکا (اوفک) را به زندانبانی تشبیه کرده بود که درخواست عفو زندانی (درخواست اروپا برای صدور مجوز تعامل اقتصادی با ایران) منجر به گستاخ‌ترشدن زندانبان می‌شود (Zarif, 2020c). در تعبیری نزدیک، ظریف

رفتار منفعلانه کشورهای اروپایی در قبال آمریکا را «باج‌دادن اروپا به آمریکای قلدر» (Zarif, 2020d)، «فلج بودن سه کشور اروپایی در عمل به تعهدات خود بدون اجازه ایالات‌متحده ... و تکرار طوطی‌وار ادعاها و درخواست‌های ایالات‌متحده» (Zarif, 2020e)، «ناتوانی اروپا از حتی عمل به وظایف خود در برجام به دلیل ناتوانی مطلق در مقاومت در برابر زورگویی ایالات‌متحده» (Zarif, 2020d) و «تعیین تکلیف دولت آمریکا برای شرکت‌های اروپایی» (Zarif, 2020e) تعبیر می‌کرد. بر اساس این ادراک، انفعال اروپا در قبال تحریم‌های غیرقانونی آمریکا به تعبیر سخنگوی وزارت خارجه ایران عملاً به معنای «تن دادن به قلدرمنشی آمریکا در صحنه جهانی» است (Ministry of Foreign Affairs of Iran 2020).

نتیجه‌گیری

سؤال اصلی مقاله این بود که مقامات رسمی سیاست خارجی جمهوری اسلامی ایران در فاصله زمانی ۱۳۹۲ تا ۱۴۰۰ چه ادراکاتی نسبت به روابط اروپا و آمریکا داشته‌اند و این ادراکات چه تأثیری بر مذاکرات هسته‌ای ایران گذاشته است؟ یافته‌های پژوهش نشان داد که در میان مقامات سیاست خارجی ایران، سه دیدگاه عمده تمایزنگاری، تقابل‌انگاری و انفعال‌انگاری درباره روابط اروپا و آمریکا وجود دارد. ۱. تمایزنگاری به این معناست که اروپا و آمریکا اختلافات عمیقی درباره مسائل بین‌المللی از جمله نحوه مواجهه با ایران دارند و ایران می‌تواند از شکاف میان آن‌ها در راستای منافع ملی خود استفاده کند؛ ۲. تقابل‌انگاری به این معناست که اروپا به‌عنوان قدرتی چندجانبه‌گرا، اراده و توان مقابله با اقدامات یک‌جانبه آمریکا را دارد و ایران در کنار اروپا می‌تواند به مقابله با این اقدامات پردازد؛ ۳. انفعال‌انگاری به این معناست که اروپا نه تنها اراده و توان مقابله آمریکا را ندارد بلکه به دلیل هژمونی آمریکا، مجبور به باج‌دادن در مقابل یک‌جانبه‌گرایی آمریکا در عرصه بین‌المللی است و نمی‌تواند شریک قابل‌اتکایی برای ایران باشد.

می‌توان تأثیر ادراکات متکثر از رابطه اروپا و آمریکا را بر مذاکرات هسته‌ای ایران در سه مقطع زمانی مذاکرات برجام، اجرای برجام و خروج آمریکا از برجام نشان داد. در مقطع مذاکرات منتهی به برجام، رویکرد کلی تمایزنگاری در گفتمان سیاسی اکثر مقامات دولت روحانی مسلط بود. این رویکرد به معنای تفاوت و بعضاً اختلاف در رویکردهای بین‌المللی اروپا و آمریکا است که ذیل آن، سه رویکرد خرد زیربنایی، اجماع‌شکن و اعلامی تعریف می‌شوند. تمایزنگاری زیربنایی به معنای اختلافات

عمیق و بنیادین فرهنگی و هویتی میان اروپا و آمریکا است که در مواضع وزیر خارجه ایران شواهدی برای آن وجود دارد. تمایزنگاری اجماع‌شکن به این معناست که ایران با اقدامات دیپلماتیک هوشمندانه خود می‌تواند اجماع نسبی میان اروپا و آمریکا را تضعیف کند. تمایزنگاری اعلامی نیز به معنای تفاوت و اختلاف در مواضع اعلامی آمریکا و اروپا در قبال ایران است. مسئولان وزارت خارجه ایران بر اساس این ادراک بعضاً تلاش کرده‌اند از این اختلاف‌نظرها در راستای اعمال فشار به مذاکره‌کنندگان آمریکایی برای تعدیل مواضع سخت در قبال ایران و همچنین پاسخ به فشارها و انتقادات از داخل ایران استفاده کنند.

اما در دوره زمانی اجرای برجام (۱۳۹۴-۱۳۹۶) گونه‌های مختلف از ادراکات تمایزنگار میان اروپا و آمریکا بر ذهنیت مقامات ایرانی تسلط نسبی داشت. ادراک تمایزنگاری توصیه‌ای که درصدد ترغیب اروپا به ایفای نقش متمایز و متفاوت از آمریکا برای اجرای برجام بوده است. ادراک تمایزنگاری اعلامی که بر مواضع متفاوت و متمایز اروپا از آمریکا در قبال ایران تأکید دارد و نهایتاً تمایزنگاری رویکردی که قائل به تمایز جدی و غیر قابل چشم‌پوشی میان رویکردها و پارادایم‌های بین‌المللی اروپا و آمریکا و مرجح بودن رویکرد برد - برد اروپا به‌عنوان حلال بسیاری از بحران‌های بین‌المللی است.

نهایتاً پس از خروج آمریکا از برجام، طیفی از ادراکات متکثر و متنوع تمایزنگاری، تقابل‌نگاری و انفعال‌نگاری در سپهر فکری مقامات ایرانی پدیدار شد. طبعاً این ادراکات در قالب منظومه ادراکی پیشین مقامات ایرانی قابل تحلیل‌اند اما به هر حال، مرزبندی ادراکی جدید و نسبتاً روشنی در میان مقامات کلیدی سیاست خارجی ایران درباره رابطه اروپا و آمریکا شکل گرفت.

ادراک تمایزنگار در ادبیات سیاسی حسن روحانی همچنان زنده باقی ماند و مبنای امیدواری دولت ایران به اجرایی شدن کانال مالی اینستکس قرار گرفت. بعد شکست این کانال مالی، جلوه دیگری از این ادراک را می‌توان در رضایت‌مندی برخی مقامات ایرانی از انزوای آمریکا و عدم همراهی متحدان اروپایی با این کشور دید. ادراک تقابل‌نگار در ماه‌های اولیه خروج آمریکا از برجام در قالب امیدواری خوش‌بینانه مقامات وزارت خارجه ایران به توان اروپا برای مقابله با اقدامات یک‌جانبه آمریکا و اجرایی‌سازی کانال مالی اینستکس خودش را نشان داد، اما بعد از ناتوانی اروپایی در انجام تعهدات برجامی و راه‌اندازی کانال مالی، ادراک انفعال‌نگار جایگزین ادراک تقابل‌نگار شد. وجه غالب مواضع انتقادی جواد ظریف وزیر خارجه وقت و

مذاکره‌کننده ارشد هسته‌ای ایران نسبت به اروپا بر اساس ادراک انفعال‌انگاری اروپا در قبال آمریکا شکل گرفت که به معنای بی‌عملی مفرط و باج‌دادن‌های متعدد اروپا در مقابل آمریکا بود. در مجموع، مقاله حاضر نشان داد که تحول ادراکات مقامات سیاست خارجی درباره روابط اروپا و آمریکا، نقش بسزایی در شکل‌دهی به مواضع و رفتار ایران در قبال طرف‌های غربی داشته و شناخت این تحولات می‌تواند به درک بهتر سیاست خارجی کشور کمک کند.

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
پرتال جامع علوم انسانی

References

- Aggestam, Lisbeth; Hyde-Price, Adrian (2019): Double Trouble. Trump, Transatlantic Relations and European Strategic Autonomy. In *Journal of Common Market Studies* 57 (S1), pp. 114–127. DOI: 10.1111/jcms.12948.
- Aggestam, Lisbeth; Hyde-Price, Adrian (2019): Double Trouble. Trump, Transatlantic Relations and European Strategic Autonomy. In *Journal of Common Market Studies* 57 (S1), pp. 114–127. DOI: 10.1111/jcms.12948.
- Arvanitopoulos, Constantine (2020). Transatlantic relations after the COVID-pandemic. *European View*, 19 (2), 164-171
- Barzegar, Kayhan (2014): Iran's Perception of the U.S. Policy toward the Region. In Abbas Maleki, John Tirman (Eds.): *U.S.-Iran misperceptions. A dialogue*. New York: Bloomsbury Academic, pp. 57–88.
- Beloff, Jonathan R. (2020): *Foreign policy in post-genocide Rwanda. Elite perceptions of global engagement*, London: Routledge
- Bjerg Moller, Sara & Rynning, Sten. (2021). Revitalizing Transatlantic Relations: NATO 2030 and Beyond. *The Washington Quarterly*, 44 (1), 177-197.
- Böller, Florian (2020): A Breakdown of Trust. Trump, Europe and the Transatlantic Security Community. In Michael T. Oswald (Ed.): *Mobilization, Representation, and Responsiveness in the American Democracy*. Cham: Springer International Publishing, pp. 301–319.
- Chaban, Natalia; Niemann, Arne; Speyer, Johanna (2020): *Changing perceptions of the EU at times of Brexit. Global perspectives*. London: Routledge
- Collins, Sheila D. (2020): America First. The Trump Effect on Climate Change Policy. In Joana Castro Pereira, André Saramago (Eds.): *Non-Human Nature in World Politics: Theory and Practice*. Cham: Springer International Publishing, pp. 179–203.
- Cottam, Richard (1967). *Competitive Interference and Twentieth Century Diplomacy*, New York: University of Pittsburgh
- Dehshiri, M. R., et al. (2021). Iranian elites' perspective on US-Europe disputes during the Trump era. *Political Science Encyclopedia Quarterly*, 2(3), 111-143. [in Persian]
- Divsallar, Abdolrasool (2023): The Militarization of Iran's Perception of Saudi Arabia. In *The Muslim World*. DOI: 10.1111/muwo.12465.
- Fathollah-Nejad, Ali (2021): Iran in an emerging new world order. From Ahmadinejad to Rouhani, Basingstoke: Palgrave Macmillan.
- Gandomi, R. (2008). *Examining the level of convergence and divergence in EU-US relations [Unpublished master's thesis]*. Shahid Beheshti University. [in Persian]
- Gasparini, Amedeo. (2021). Challenges under the Biden administration in the US-EU transatlantic relations. *Global Affairs*, 7 (3), 411- 417
- George, Alexander. (1979). the causal nexus between cognitive beliefs and decisionmaking behavior: the 'operational code' belief system in psychological models in international politics, in Lawrence Falkowski, ed. *Psychological models in international politics*. Boulder: Westview Press.

- Gheisari, M., Naghdipour, M., & Bagheri, A. (2022). Political elites and Moderation's Discourse in the foreign policy of the Islamic Republic of Iran (2013-2021). *Foreign Relations*, 13(4), 903-934
- Golchin, H. (2015). A comparative study of foreign policy towards the West during the Reform Government (1997-2005) and the Principlist Government (2005-2013): Contexts and consequences [Unpublished master's thesis]. Shahid Beheshti University. [in Persian]
- Goulard, Sebastien (2020): The Impact of the US–China Trade War on the European Union. In *Global Journal of Emerging Market* 12 (1), pp. 56–68. DOI: 10.1177/0974910119896642.
- Heisbourg, François. (2020). NATO 4.0: The Atlantic Alliance and the Rise of China. *Survival*, 62(2), 83-102
- Here's the translation of the references into Academic English using APA style, with "[in Persian]" added at the end of each entry:
- Herrmann, Richard (1986): The Power of Perceptions in Foreign-Policy Decision Making. Do Views of the Soviet Union Determine the Policy Choices of American Leaders? *American Journal of Political Science* 30 (4), p.841. DOI: 10.2307/2111276.
- Janes, Jackson. (2021). Transatlantic Relations Under US President Joe Biden. *Z Außen Sicherheitspolit*, 14 (1), 57-73
- Jervis, Robert (1976). *Perception and Misperception in International Politics*: First edition. Princeton University Press.
- Kim, Myunghee (2013): Too Far, Too Close. Religious Affiliations and Asians' Perceptions of US and China's Influence. In *Int Stud Perspect* 14 (1), pp. 56–78. DOI: 10.1111/j.1528-3585.2012.00485.x.
- Larres, Klaus (2020): Trump's trade wars. America, China, Europe, and global disorder. In *Journal of Transatlantic Studies* 18 (1), pp. 103–129. DOI: 10.1057/s42738-019-00040-y.
- Masoudi, H. (2022). Security in Rouhani's and Ræisi's Foreign Policy discourses: Different elements and formations. *Political and International Approaches*, 14(1), 177-202. doi: 10.29252/piaj.2022.227821.1265
- Masoudi, H. A. (2019). The West in Iran's international relations approaches. *Research Institute of Islamic Culture and Thought*. [in Persian]
- Matthijs, Matthias (2020): Lessons and learnings from a decade of EU crises. In *Journal of European Public Policy* 27 (8), pp. 1127–1136. DOI: 10.1080/13501763.2020.1787489.
- Ministry of Foreign Affairs of Iran. (2018a, November 1). Foreign Ministry Spokesperson in an interview with ILNA. <https://mfa.gov.ir/portal/newsview/32456/> [in Persian]
- Ministry of Foreign Affairs of Iran. (2019a, February 12). Detailed interview of the Foreign Ministry Spokesperson with Fars News Agency. <https://mfa.gov.ir/portal/newsview/32970/> [in Persian]
- Ministry of Foreign Affairs of Iran. (2019b, January 5). Foreign Ministry Spokesperson: The British Foreign Secretary is not in a position to accuse or rebuke us. <https://mfa.gov.ir/portal/newsview/32773/> [in Persian]
- Ministry of Foreign Affairs of Iran. (2020, April 24). The Foreign Ministry Spokesperson, rejecting the positions of France and Britain regarding the Noor satellite, called it a result of their double standards and acceptance of American bullying. <https://mfa.gov.ir/portal/newsview/592685/> [in Persian].

- Moghiseh, R., et. Al., (2024). Understanding the USA's adversarial strategic intentions against the Islamic Republic of Iran based on the model and content of Eugene Santos. *Foreign Relations*, 15(4), 149-175. doi: 10.22034/fr.2023.351105.1314/
- Moshirzadeh, H. (2017). Theoretical foundations of foreign policy explanation and analysis. SAMT Organization. [in Persian]
- Rastegarpour, R., shafiee, H., & Dehshiri, M. R. (2021). The effect of perception and misperception on the foreign policy of the Islamic Republic of Iran: a case study of the relationship between Iran and the United States (1376-1399).. *International Relations Researches*, 11(1), 271-299. doi: 10.22034/irr.2021.130969/
- Riddervold, Marianne; Newsome, Akasemi (2018): Transatlantic relations in times of uncertainty. Crises and EU-US relations. In *Journal of European Integration* 40 (5), pp. 505–521. DOI: 10.1080/07036337.2018.1488839.
- Rostami, F., & Ahmadian, G. (2019). An Analysis on The EU-US Strategic Relations Regarding Iran's Nuclear deal (Scenarios Ahead). *Political Strategic Studies*, 8(28), 239-265. doi: 10.22054/qps.2019.24321.1712
- Rouhani, H. (2013a). Americans are the village chief, and it's easier to deal with the chief. <https://B2n.ir/d85491> [in Persian]
- Rouhani, H. (2013b). I promise to restore respect to the Iranian passport / There are no permanent friends or permanent enemies. <https://www.entekhab.ir/000Tf2/> [in Persian]
- Rouhani, H. (2017a). Remarks in the cabinet meeting. <https://president.ir/fa/99786> [in Persian]
- Rouhani, H. (2017b, October 13). Television address. <https://president.ir/fa/101127> [in Persian]
- Rouhani, H. (2018a). President in a televised interview with the people about JCPOA: After US withdrawal from JCPOA. <https://president.ir/fa/104277> [in Persian]
- Rouhani, H. (2018b). Positions in a phone call with the President of France. <https://president.ir/fa/104289> [in Persian]
- Rouhani, H. (2018c). Positions in a phone call with the German Chancellor. <https://president.ir/fa/104295> [in Persian]
- Rouhani, H. (2019a). Remarks at the meeting with the German Foreign Minister. <https://president.ir/fa/109921> [in Persian]
- Rouhani, H. (2019b). Remarks in a phone call with the President of the European Council. <https://president.ir/fa/113246> [in Persian]
- Rouhani, H. (2021). Remarks at the cabinet meeting. <https://www.president.ir/fa/120520> [in Persian]
- Sabbaghian, A., & Ahmadbeigi, M. (2017). Transatlantic relations in Iran and P5+1 nuclear negotiations. *Foreign Relations Quarterly*, 9(2). [in Persian]
- Schreurs, Miranda (2017): The European Union and the Paris Climate Agreement. Moving forward without the United States. In *Chinese Journal of Population Resources and Environment* 15 (3), pp. 192–195. DOI: 10.1080/10042857.2017.1343910.
- Schwammenthal, Daniel (2018): Europe, the US and the Iran deal. The need to resolve transatlantic disagreements. In *European View* 17 (2), pp. 218–226. DOI: 10.1177/1781685818808713.

- Spiegel, Steven L. (1985): The other Arab-Israeli conflict. Making America's Middle East policy, from Truman to Reagan. Chicago: University of Chicago Press.
- Takhshid, M. R., & Hatamzadeh, A. (2018). Transatlantic Convergence and Divergence on Securitization of Islamic Republic of Iran: Trends and Patterns. *Strategic Studies Quarterly*, 21(79), 121-144.
- Veisi, Z. (2019). The influence of the United States on the European Union's foreign policy, case study: Post-JCPOA sanctions 2016-2019 [Unpublished master's thesis]. Kharazmi University. [in Persian]
- Welfens, Paul J.J (2019): The Global Trump. Structural US Populism and Economic Conflicts with Europe and Asia. 1st ed. 2019. Cham: Springer International Publishing.
- Zarif, M. J. (2013). Interview with Aseman weekly, Issue 57. <http://www.irdiplomacy.ir/fa/news/1920689/> [in Persian]
- Zarif, M. J. (2015a). Interview with IRIB's Negah-e Yek program. <https://www.aparat.com/v/y83g7n4> [in Persian]
- Zarif, M. J. (2015b). Speech at the European Parliament's Foreign Affairs Committee. <https://www.entekhab.ir/fa/news/252883/> [in Persian]
- Zarif, M. J. (2017). Speech at the European Council on Foreign Relations. https://ecfr.eu/podcasts/episode/ecfr_keynote_by_javad_zarif_europes_role_in_a_tumultuous_middle_east/ [in Persian]
- Zarif, M. J. (2019a). Dr. Zarif's advice and sarcasm to Europeans. <https://mfa.gov.ir/portal/newsview/507187> [in Persian]
- Zarif, M. J. (2019b). Strong reaction of the Foreign Minister of the Islamic Republic of Iran to the statement of the leaders of three European countries. <https://mfa.gov.ir/portal/newsview/540036/> [in Persian]
- Zarif, M. J. (2020a). Interview with Der Spiegel. <https://www.iribnews.ir/fa/news/2629701/> [in Persian]
- Zarif, M. J. (2020b). Text of Dr. Zarif's speech at the "Symposium on Protecting Cultural Centers; Common Human Heritage". <https://mfa.gov.ir/portal/newsview/571712> [in Persian]
- Zarif, M. J. (2020c). Dr. Zarif's sharp tweet against Europeans giving in to America: You have no moral or legal high ground. <https://mfa.gov.ir/portal/newsview/571335/> [in Persian]
- Zarif, M. J. (2020d). Europeans acknowledge they are utterly incapable against American bullying. <https://mfa.gov.ir/portal/newsview/599678/> [in Persian]
- Zarif, M. J. (2020e). Persian translation of Dr. Mohammad Javad Zarif's article in Iran Daily Online. <https://mfa.gov.ir/portal/newsview/606272> [in Persian]

پروشکاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
پرتال جامع علوم انسانی